

Nedělní úvaha (kázání) na text knihy Exodus

v Lysé nad Labem, neděle Rogate, 5.5.2024

Jitro

Nazítří se Mojžíš posadil, aby soudil lid. Lid musel stát před Mojžíšem od rána do večera. Mojžíšův tchán se díval na celé jeho jednání s lidem a řekl: „Jakým

Mojžíš odchází od Jitra, Jan Victors, cca 1635, Zdroj Wiki

způsobem to s lidem jednáš? Proč sám sedíš a všechen lid kolem tebe stojí od rána do večera?“ Mojžíš tchánovi odpověděl: „Lid ke mně přichází dotazovat se Boha. Když něco mají, přijde ta záležitost přede mne a já rozsoudím mezi oběma stranami; učím je znát Boží nařízení a řády.“ Mojžíšův tchán mu odpověděl: „Není to dobrý způsob, jak to děláš. Úplně se vyčerpáš, stejně jako tento lid, který je s tebou. Je to pro tebe příliš obtížné. Sám to nezvládneš. Poslechni mě, poradím ti a Bůh bude s tebou: Ty zastupuj lid před Bohem a přednášej jejich záležitosti Bohu. Budeš jim vysvětlovat nařízení a řády a učit je znát cestu, po které mají chodit, i skutky, které mají činit. Vyhlédni si pak ze všeho lidu schopné muže, kteří se bojí Boha, milují pravdu a nenávidí úplatek. Dosad' je nad nimi za správce nad tisíci, sty, padesáti a deseti. Oni budou soudit lid, kdykoli bude třeba. Každou důležitou záležitost přednesou tobě, každou menší záležitost rozsoudí sami. Ulehči si své břímě, ať je nesou s tebou. Jestliže se podle toho zařídiš, budeš moci obstát, až ti Bůh vydá další příkazy. Také všechen tento lid dojde na své místo v pokoji.“ Mojžíš svého tchána uposlechl a učinil všechno, co řekl. (Bible, exodus, 18 kapitola)

Možno doplnit četbou Ježíšových slov proti fanatismu (Mk 7,1-13). Píseň 608 z NEZ tvoří další kontext tohoto kázání.

Biblický příběh ze Sinaje, kde nalezneme zprávu o největším Božím zjevení v dějinách, které se událo darem Desatera na hoře Sinaj, ten ústřední text celého Starého zákona začíná lidským, dalo by se říci až příliš lidským, příběhem. Midjánský kněz Jitro (též Jetro či Jeter) přijel za svým zetěm Mojžíšem, aby zjistil, jak se jemu i jeho lidu daří. Nejprve se dozvídáme, co si Jitro vyslechnul (podrobnosti exodu a s ním souvisejících zázraků), a pak, co spatřil. A to, co viděl, mu dělalo starosti. Zjistil, že Mojžíš vede lid sám. To nebylo dobré ani pro jednu stranu.

„Není to dobrý způsob, jak to děláš,“ říká Jitro. „Úplně se vyčerpáš, stejně jako tento lid, který je s tebou. Je to pro tebe příliš obtížné. Sám to nezvládneš.“

My celkem rozumíme tomu, proč to není dobré pro Mojžíše. Umíme se vžít do vyčerpání, které práce s lidmi přináší, umíme si představit Mojžíšovu únavu, ne nepodobnou únavě Ježíšově v evangeliích. Dost možná i Mojžíš občas prchal na pustá místa v poušti, aby si od lidí odpočinul. Na druhou stranu je to právě Mojžíš, kdo je nadán obrovským darem, schopností odhalit klam, hájit pravdu, rozpoznat co se má a nemá, co je dobré a co zlé. A pokud má podobný dar, proč by soudcování někoho méně schopného, méně moudrého či méně jasnozřivého mělo být pro lidské společenství dobré? Zarážející je především Jitrova poznámka, že vzdá-li se Mojžíš své úlohy, ke které má obrovské vlohy a nadání, a bude-li do této role delegovat méně schopné, přinese to lidu pokoj.

„*Všechno tento lid dojde pak na své místo v pokoji,*“ říká Jitro. Možná vás napadá to, co mne. My máme přece z demokracie opačnou zkušenost. Voláme po správných lidech na odpovědných místech, voláme po nekompromisním uplatňování práva a zákonů, voláme po odbornících. Neschopnost, polovičatost, břídlivost jsou častými invektivy vůči našim politickým, zákonodárným i výkonným orgánům. Kéž bychom měli někoho jako Mojžíš, kdo vždycky všechno rozhodne správně. A kdybychom někoho takového měli, proč bychom se ho vzdávat, jak by nám to mělo přinést pokoj?

V našem dnešním příběhu to ovšem navíc znamená se nejen vzdát nejlepšího možného pohledu na věc. Znamená to také přizpůsobit se pořádku nevěřícího a cizího společenství a dát na radu pohanského midjánského kněze! Je více než paradoxní, že námi adorované demokratické principy dělby moci zde přednáší kmenový pouštní vůdce bez hlubšího vztahu k Bohu- Hospodinu. Na jiných místech bible čteme zcela nekompromisní postoj ke všemu, co je od Boha vzdálené, co je modloslužebné, co je cizí, co je „midjánské“. A najednou je tu někdo z této zakázané strany a bible naznačuje, že říká přijatelné a moudré věci. Ba že Mojžíš není bez chyby. To, že je Jitrovi dopřáno tolik prostoru nemůže být dáno jen příbuzenskou vazbou s Mojžíšem. Pohan Jitro má evidentně v něčem pravdu. I do věřícího společenství může vstoupit něco obohacujícího zvenčí. Církev nemá být fanatickým ghettem, společenstvím uzavřeným a

zacykleným do absurdna omílanými mantrami sebelepšího náboženského práva či řádů. Samotného Ježíše podobný rádoby věroučný postoj nesmírně provokoval, jeho hádky s farizeji nemusím jistě připomínat, byť zároveň víme, že šlo o polemiky stejně věřících lidí, kterým šlo o stejnou věc.

Jitro Mojžíšovo společenství obohatí. Rada Mojžíšova tchána zní velmi moderně a pragmaticky. Mohli bychom si myslet, že šlo pouze o věc organizační. Jenomže výkon spravedlnosti byl v oněch dobách činností sakrální, svatou. Koneckonců Mojžíš zastupoval lid před Bohem a přednášel jeho záležitosti Bohu. Takže Jitrova rada nebyla jenom nějaká bezvýznamná úprava jednacího řádu, ale zasahovala přímo do vztahu Hospodina a jeho lidu, do jejich pojetí práva i spravedlnosti. A přitom to byla to rada zvenčí, rada protistrany. Zkuste v tomto duchu zajít poradit Talibanu do Afganistánu, Grétě do Švédska nebo nějakému jinému náboženskému vedení. „*Není to dobrý způsob, jak to děláš!*“ Jakkak by u nich Jitro asi pochodil?

Jitrova promluva v knize Exodus zasahuje do oblasti náboženské či ideologické, nicméně zůstává nadále také radou politicko-správní. Voláním po demokracii. Dobrovolnou dělbou moci. Když se nad situací zamyslíme hlouběji, je Jitrova promluva i velkým varováním před pýchou, arogancí a pocity vlastní důležitosti. Ty totiž hrozí každému vedoucímu či rozhodovacímu orgánu, byť třeba v demokratické společnosti. Jitrovo volání je voláním po svobodě. Zatímco Jitro jakoby tematizoval jednotlivce, Mojžíš myslí především na blaho lidu jako celku. Na blahu lidu myslel i Robespierre či Stalin. Žijeme v době, kdy je ubírání svobody ve jménu blaha celku stále aktuálnější. Dobro planety, lidstva, Evropy či církve, blaho mnoha lidských společenství je tematizováno a byrokraticky řízeno bez ohledu na ony pouhé „Jitrový“ desítky či stovky jedinců, bez ohledu na jednotlivce, na člověka, na konkrétní lidi, kteří padají únavou a vyčerpáním. Jitrový postřehy odhalují stále se zvětšující propast mezi lidmi a vládci v čele s premiérem Mojžíšem, kterým možná až příliš leží na srdci blaho celku.

Mojžíš je ideolog, má na starosti především věci věroučné, zákonodárné ba i soudní. Mojžíš je totálně vyčerpán prací a provází jej nejspíš pocity křivdy ze vzájemného nedorozumění a nepochopení. Protože navzdory tomu, jak dokonalý a poctivý Mojžíš je, bible ukazuje jím vedenou společnost jako vyčerpanou, unavenou, nespokojenou. Míváme tendenci Hebreje v poušti shazovat jako burany a balíky, co sní o hrcích masa, ale bible tu říká pravý opak. Ideolog Mojžíš, ten pracovitý a vzdělaný a takřka dokonalý přináší nepokoj. Lid je vyčerpán. V příběhu je to zobrazeno tak, že lid stojí od rána do večera na denním žáru a čeká, kdy se konečně to a to rozhodne, navíc s pocitem propasti mezi jejich premiérem a jimi samotnými. Mojžíš nemá šanci s lidmi

více mluvit a naslouchat jim, to se prostě nedá zvládnout, nabízí se i otázka, zda o podobný kontakt Mojžíš po všem prožitém stojí. A tady přichází Jitrova rada: vybrat schopné lidi, *kteří se bojí Boha, milují pravdu a nenávidí úplatek*. Milovat pravdu a mít bázeň před Bohem neznamená milovat a mít bázeň před Mojžíšem. Znamená to potenciálně nesoulad ve vládních kruzích. Znamená to kritiku tam, kde by mohl Mojžíš očekávat ovace. Tváří v tvář Jitrově výtce by měly Mojžíše přepadnout pocity nedocenění, upracovanosti či sebelítosti. A tady se ukáže, proč je Mojžíš naším učitelem, rabínem, v čem je skutečná Mojžíšova síla. Mojžíš na Jitrovu radu překvapivě kývne, byť to může znamenat, že jím prezentovaný výklad a vyučování *Božích nařízení a řádů* bude zpochybňováno a třibeno disputací.

Moše se má ale dle Písma naučit přenášet pravomoci a sdílet břímě spojené s vedoucí rolí, byť by to mělo znamenat třeba i kvalitativní propad. Je velmi zajímavé, že když ho k tomu Jitro vede, pomáhá si obratem „*není to dobrý způsob, jak to děláš*“. Ta věta není jen (celkem uctivým) vyjádřením nesouhlasu, ona je svým přesným zněním zcela ojedinelá. V celé Tóře se objevuje jen dvakrát. Jednou zde a podruhé se spojení „není dobré“ objevuje v antropologické charakteristice člověka v příběhu o jeho stvoření: „*Není dobré, aby člověk byl sám,*“ říká Bůh o Adamovi v knize Genesis. Obrat „není dobré“ se tak bytostně váže k samotě. Samota není dobrá. I v roli vůdce můžete být osamoceni, bez kontaktu s jinými a jejich realitou. A to není dobré. Samota není dobrá. Nemůžeme sami vést, nemůžeme sami žít. Tak zní jeden z axiomů (postulátů) biblické antropologie. Nemůžeme sami vést, byť by to bylo vedení nejlepší možné. Člověk je charakterizován společenstvím. Lidskost je definována vztahy. Samota vede k ne-vztahu a nepokoji.

Jitrova promluva tak překvapivě otevírá hluboké teologické téma, téma samoty a téma vztahu. V čem vlastně tkví prospěch odřeknutí se samoty? V čem je přínos spolu-žití a spolu-vedení a spolu-utváření společenství, když to může přinést kvalitativní propad, rozmělnění, neodbornost, nejednotnost a polemiku? Já si myslím, že Jitrova biblická promluva tematizuje v konečném důsledku lidskou důstojnost. Jakkoli je Mojžíš nejlepším z nejlepších, nemají být ostatní z jeho lidu v nedůstojné roli pouhého podřízení a nesvéprávnosti. I oni mají právo to zkusit. Mají právo vidět věci o svém. Mají právo dělat chyby. Mají právo se učit. Člověk nemá žít sám, byť to znamená, že se pak věci nedějí podle něj a klopýtá v kompromisech. Žádný superhrdina nemá vést sám, byť to může přinášet polovičatá řešení, nesprávná rozhodnutí či dokonce prohry. Nejsme postaveni na výkon. Jsme utvořeni na společenství. Obyčejní jedinci, názoroví oponenti, oni zástupci nad pouhými „desítkami“ mohou budovat pocit důstojnosti každého z nás, vytvářet pokoj, protože společenství je víc než jedinec a každý může společenství něco dát.